

ИЗ ЗАПИСКИ ПО ПОВОД ПЪРВОТО „ОФИЦИАЛНО“ ОБСЪЖДАНЕ ЗА ПАНАГЮРСКОТО ЗЛАТНО СЪКРОВИЩЕ

Иван Джамбов

FROM THE NOTES ON THE FIRST „OFFICIAL“ DISCUSSION ON THE GOLDEN TREASURE OF PANAGYURISHTE

Ivan Dzhambov

Abstract: *The publication presents for the first time original notes from D. Tsonchev's discussion of the Panagyurishte golden treasure. They were extracted from a preserved notebook - a diary, found in the personal archive of Hristo Dzhambov and kept by him for self-discussion on June 23, 1951 in Sofia.*

Keywords: *Golden Treasure, Panagyurishte, notebook, diary, archeology, discussion.*

През 2019 г. се навършиха 100 години от рождението на Христо Джамбов – старши научен сътрудник (доцент) и дългогодишен директор на Народния археологически музей (НАМ) в гр. Пловдив (понастоящем Регионален археологически музей (РАМ) – Пловдив) (Драганов 2021: 76 – 79). Досега не съм си позволявал да взема отношение в писмен вид за неговата богата творческа, научна, обществена и административна дейност. Като негов син, преподавател и ръководител на катедра „История и археология“ при Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паи-

сий Хилендарски“ до 2015 г., аз съм говорил за него приживе. Беше канен от Студентския историко-археологически клуб „Проф. Велизар Велков“, за да разказва за своите открития и дейност като музеен работник пред студентите от специалностите „История“ и „Археология“. Беседите му бяха посрещани с интерес, тъй като той беше доайенът на археологическата наука в гр. Пловдив и Пловдивския край и един от малцината, останали живи до второто десетилетие на ХХІ век. Впрочем практиката да се канят изявени преподаватели и учени в областта на историята и археологията беше тра-

диция, създадена от Катедрата и Студентския клуб. Сред тях се открояват имената на проф. д.и.н. Рашо Рашев, проф. д-р Божидар Димитров, доц. д-р Маргарита Ваклинова, доц. д-р Върбинка Найденова и др.

Повод да напиша тези редове са откритите наскоро няколко лични дневници в богатата библиотека и архив на Хр. Джамбов, съхраняващи се в дома му, който днес обитавам, опазвам и обогатявам. Единият от дневниците е свързан с участието му като фелдфебел-школьник, описващ хода на бойните действия по време на Втората световна война¹.

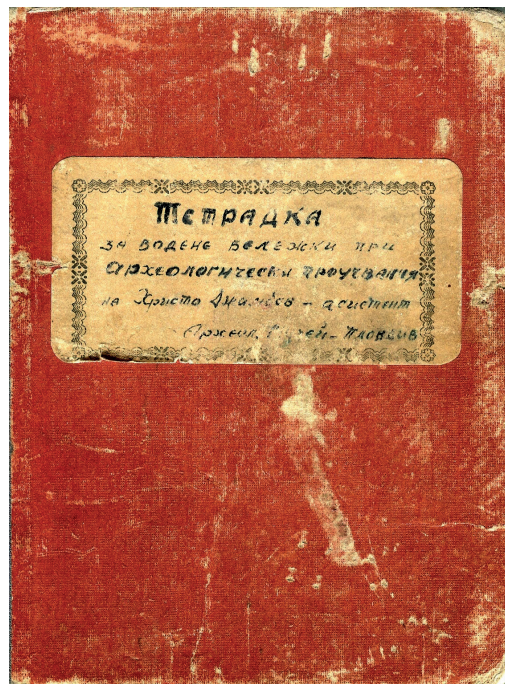
Особен интерес от археологическа гледна точка представлява неговата тетрадка-дневник, водена собственоръчно. Именно в нея се съдържа ценна информация относно Панагюрското златно съкровище само година и половина след неговото откриване. Преди да изложя записките от дневника, бих искал да поясня на читателите, че в паметта ми са съхранени много спомени за това прочуто тракийско съкровище, повечето от които са ми разказвани лично от баща ми, а други – от лични наблюдения, тъй като аз от най-ранна детска възраст до началните години на археологическата ми дейност бях свързан с Археологическия музей и неговата експозиция. Едва ли някой се съмнява, че често посещавах баща ми като ученик, а по-късно и като студент. Познавах се лично с онзи високо ерудиран научен колектив през 50-те и 60-те години на XX век. Разбира се, сред експонатите се открояваха тракийската колесница и особено Панагюрското златно съкровище, което не пропусках да видя, колчем влизах в музея. С интерес слушах разказите, свързани с предаването му от тримата братя откриватели и с пренасянето му от Панагюрище в Пловдив. Зная много и за пътуването на съкровището по изложби в тогавашния западен свят, и за опитите то да бъде иззето и пренесено в София, и за направените няколко копия, за които ми е споделял баща ми.

¹ Този дневник ще бъде обект на друга публикация.

В настоящата публикация бих искал да съсредоточа вниманието върху тетрадка-дневник, спомената по-горе. Тя представлява книжно тяло с ръждивочервен цвят и размери 20/16 см. Кориците са твърди, краищата оръфани, в единия край с платнено обрамчване с по-светлочервеникава тъкан. В горната половина на заглавната корица има етикет с надпис на притежателя. Тъй като част от него не е добре съхранен, направихме опит за подобрене чрез фотешоп. Въпреки това, предавам съдържанието му графично, чрез дипломатическия начин на възпроизвеждане на текста (Обр. 1):

ТЕТРАДКА

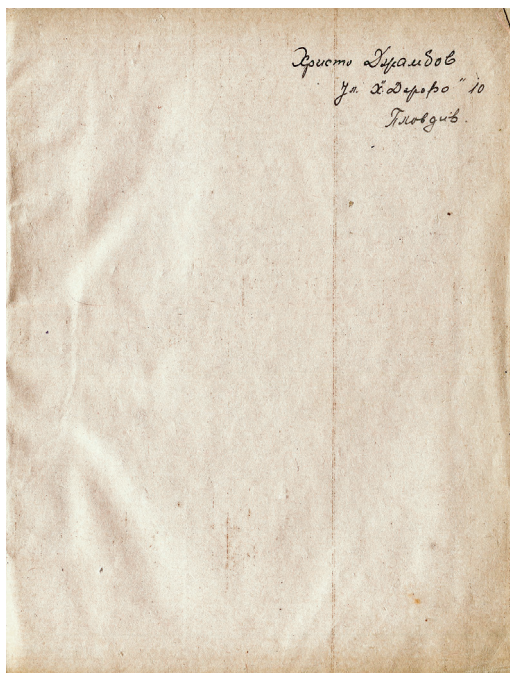
за водене бележки при
археологически проучвания
на Христо Джамбов – асистент
Археол. музей – Пловдив

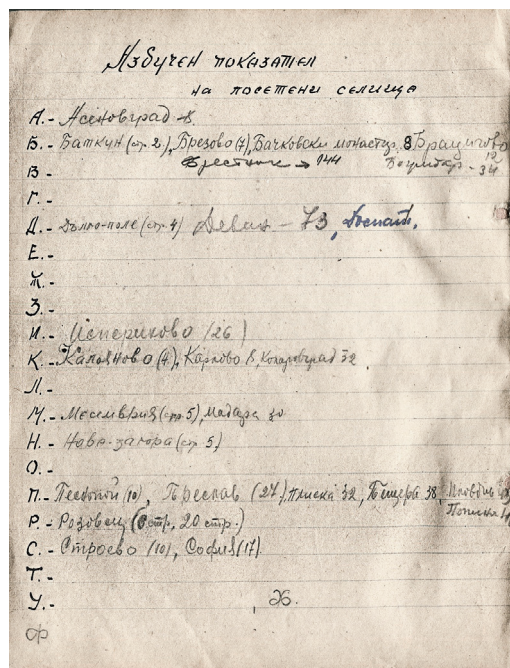
Обр. 1. Корицата с етикета
на тетрадката-дневник

На първия неразграбен лист, в горния десен ъгъл, е записано името на автора притежател и неговият адрес (Обр. 2). Останалите

листи са раирани с широки полета. На гърба на първия е записано „Азбучен показател на посетени селища“ (Обр. 3). Общо тетрадката съдържа 198 страници, номерирани от автора. Последователно са запълнени 151 страници, има прекъсване от стр. 152 до стр. 185, след което останалите са частично изписани с текст и рисунки. Почеркът е автентичен, обработен и бих казал красив. Ползван е преди всичко обикновен молив, химически молив и по-рядко мастило. По същество тетрадката представлява дневник за проведените от Хр. Джамбов многобройни теренни обхождания предимно в Пловдивско и Родопите. Има обаче и записани участия в разкопки под ръководството на Археологическия музей в София, в Преслав (27.IX – 3.X.1951 г.) и в археологическа експедиция от съветски, румънски и български археолози, между които известният учен акад. М. Артаманов, Ю. Короленка и др. (21 – 22.IX.1954 г.). Прибавени са много скици, окоммерни планове и др.

Обр. 2. Първият лист от тетрадката с името на автора и неговият адрес

Обр. 3. Страницата с Азбучния показател на посетените от Хр. Джамбов обекти

От текста на стр. 17 става ясно, че в началото на лятото на 1951 г. се провежда заседание с видни учени в областта на археологията и историята, които да дадат мнението си за публикуване на информация за Панагюрското златно съкровище. Очевидно Христо Джамбов е присъствал на това обсъждане и си е водил бележки на изказванията, на които тук бих искал за първи път да дам гласност, точно 70 г. по-късно. Смятам, че това е достатъчно дълъг период от време, за да не нарушавам някои научни и етични норми (днес всички участници са покойници). Аз не зная (не е посочено мястото) къде се е провело това заседание, но може да се предполага, че това е Археологическия музей в София. Не ми е известно също дали е воден протокол (вероятно да) и от кого, дали е запазен, както и дали е имало други присъстващи. Искам само да припомня, че по това време официалният орган на Археологическия институт с музей (АИМ) при Българската академия на науките (БАН) – списание „Археология“ все още не е започнал да излиза. Това става едва

през 1959 г. По-важните археологически открития се обнародват в „Известията на археологическия институт“ (Цончев 1950: 196)².

През 1950 г. излиза публикация за съкровището от Д. Цончев и П. Горбанов в „Годишник на Народния археологически музей в Пловдив“³. Разбира се, за него има многобройни статии, албуми, снимки и др. у нас и в чужбина. Напоследък беше излъчен документален филм. Информацията в него се отличава от разказите на моя баща⁴.

Тъй като ръкописът върху страниците от тетрадката-дневник е доста избледнял от времето и изписването е с молив, ще предам факсимиле за автентичност, а съдържанието ще възпроизведа в последователността на авторските записки дословно според дипломатическия начин на възпроизвеждане на текста:

23.VI.1951 София

Обсъждане труда на др. Д. Цончев – „Античен златен сервиз от Панагюрище“ (Обр. 4, 5)

1. Прочитане на рецензията върху книгата от др. Ив. Венедиков –

Изтъкна особени слабости в

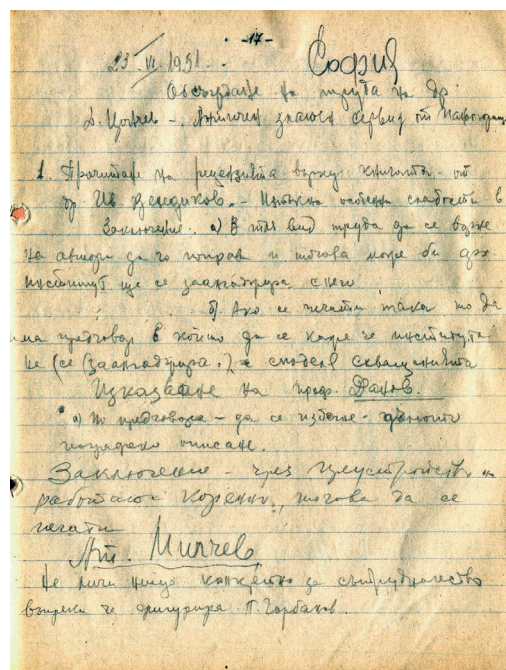
Заклучение: а) В този вид труда да се върне на автора да го поправи и тогава може би Арх. институт ще се заангажира с него.

б) Ако се печати така, то да има предговор, в който да се каже, че институтът не се (заангажира) споделя схващанията.

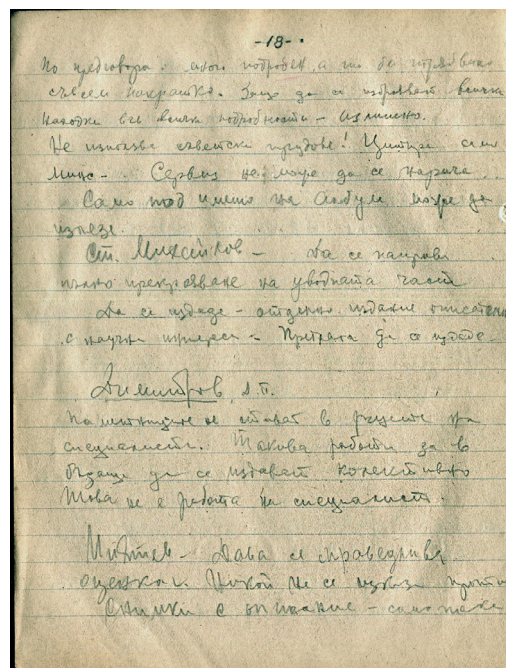
² Отпечатано е кратко съобщение в рубриката „Археологически вести“.

³ През същата година (1950) е публикувано кратко съобщение от Д. Цончев и П. Горбанов за откритото златно съкровище от Панагюрище. Вж. Цончев, Горбанов 1950: 243 – 246 със снимка.

⁴ Филмът под заглавие „Съкровищата на България“ е излъчен в две части на 03.03.2021 г. Виж: https://www.btv.bg/video/shows/nerazkazano-v-istoriata/video/nerazkazano-v-istorijata-skritite-sakrovishta-na-balgarija-1-chast.html?utm_source=Ladyzone&utm_medium=RSS&utm_campaign=traffic_from_article. Данните за излъчването на филма ми бяха любезно предоставени от гл.ас-д-р Божидар Драганов, за което му благодаря.

Обр. 4. Ръкописният текст от обсъждането за Панагюрското златно съкровище, записано от Хр. Джамбов на 23.VI.1951 г. в гр. София

Обр. 5. Ръкописният текст от обсъждането за Панагюрското златно съкровище, записано от Хр. Джамбов на 23.VI.1951 г. в гр. София (продължение)

Изказване на проф. Данов.

а) По предговора – да се избегне дългото географско описание.

Заклучение – чрез преустройство на работата коренно, тогава да се печати.

Ат. Милчев

Не личи нищо конкретно за сътрудничество, въпреки че фигурира П. Горбанов.

По предговора – много подробен, а би трябвало съвсем накратко.

Защо да се изброяват всички находки във всички подробности – излишно. Не използва съветски трудове! Цитира се само Минск – Сервиз не може да се нарича.

Само под името на Албум може да излезе.

Ст. Михайлов – Да се направи пълно прекрояване на уводната част.

Да се издаде – отделно издание описателно с научни приноси.

Предлага да се издаде.

Димитров, Д. П.

Паметниците не отиват в ръцете на специалисти. Такива работи за в бъдеще да се издават колективно. Това не е работа на специалист.

Миятев – Дава се справедлива оценка. Никой не се изказа против. Снимки с описание – само така да се издаде – Предговора да се съкрати.

Да няма шаблони декларации по теолог. страна. Те са излишни.

Това е краят на записките от обсъждането. Във връзка с тях могат да се направят няколко констатации.

Първо, Хр. Джамбов е водил добросъвестно изказванията на всеки един от участниците, без да направи, какъвто и да е било свой коментар. Аз също ще се въздържа от такъв, най-малко от уважение към тяхната памет⁵.

⁵ Бидейки член на Секцията по средновековна археология към АИМ (НАИМ) при БАН, в периода на 70-те

На второ място прави впечатление безспорният авторитет на изказалите се. Някои от тях са по-млади учени към тогавашния момент, като Ив. Венедиков, Ат. Милчев, Ст. Михайлов, а други – утвърдени капацитети в областта на античната история и култура, като Хр. Данов, Кр. Миятев, Д. П. Димитров, което показва високите нива на водената дискусия.

Трето, най-младият сред присъстващите се оказва авторът на записките – Хр. Джамбов, тогава само на 32 г. и наскоро назначен за асистент в НАМ – Пловдив. Трябва да отдадем заслуженото и на Д. Цончев, който не веднъж пръв е давал гласност за новите археологически открития. Трябва да отдадем значимото и на автора на тези „записки“, които ни разкриват нова страница от научните дискусии за трудове в областта на археологията и в частност за Панагюрското златно съкровище⁶.

години на XX в., са ми пределно ясни обсъжданията на научни трудове тогава.

⁶ Не е ясна съдбата на обсъждания ръкопис. В библиографията на Д. Цончев не фигурира публикувана книга със същото заглавие. (Бел. на ред.)

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

.....

Драганов 2019: Божидар Драганов. Сто години от рождението на Христо Джамбов. – *Пловдивски исторически форум*, III (2019), 2, 76 – 79. [Bozhidar Draganov. Sto godini ot rozhdenieto na Hristo Dzhambov. – *Plovdivski istoricheski forum*, III (2019), 2, 76 – 79].

Цончев 1950: Димитър Цончев. Новоткритото златно съкровище. – *Известия на Археологическия институт*, XVII (1950), 196. [Dimitar Tsonchev. Novotkritoto zlatno sakrovishte. – *Izvestia na Arheologicheskia institut*, XVII (1950), 196].

Цончев, Горбанов 1950: Димитър Цончев, Петър Горбанов. Находка от античен златен сервиз за пиене при Панагюрище. – *Годишник на Народния археологически музей в Пловдив*, 2 (1950), 243 – 246. [Dimitar Tsonchev, Petar Gorbanov. Nahodka ot antichen zlaten serviz za piene pri Panagyurishte. – *Godishnik na Narodnia arheologicheski muzey v Plovdiv*, 2 (1950), 243 – 246].

Доц. д-р Иван Христов Джамбов,
Пловдивски университет
„Паисий Хилендарски“,
ivdjambov@abv.bg

Приемат се за отпечатване: студии до 120 000 знака; статии до 60 000 знака; съобщения до 18 000 знака; рецензии и отзиви до 12 000 знака.

Материалите могат да бъдат на български, английски или руски език.

I. ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОДГОТОВКАТА НА ТЕКСТА

1. Материалите се предават в електронен вариант като Word documents с шрифт Times New Roman, размер 12 pt, разредка (Line spacing) 1,5.
2. Заглавието се изписва на езика на статията, с главни букви, центрирано, без съкращения, с размер 14 pt, Bold. На следващия ред се разполагат името и фамилията на автора (авторите) без съкращения, с начални главни и последващи малки букви, с размер 14 pt, Bold, *Italic*.
3. През един празен ред се изписва заглавието на статията на английски език, с главни букви, центрирано, без съкращения, с размер 14 pt, Bold. На следващия ред се разполагат името и фамилията на автора/авторите без съкращения, транслитерирано/ни на латиница, с начални главни и последващи малки букви, с размер 14 pt, Bold, *Italic*.
4. През един празен ред се разполага анотацията на английски език (**Abstract:**) (до 1000 знака с интервалите), с размер и стил на шрифта 12 pt, *Italic*.
5. На следващия ред се изписват ключовите думи (**Keywords:**) (до 10 на брой), на английски език, с размер и стил на шрифта 12 pt, *Italic*.
6. През един празен ред следва основният текст на материала с подравняване Justify. Допуска се употреба на шрифт Bold само за евентуални подзаглавия. *Italic* се използва за заглавия на книги/монографии, списания, сборници и издания на извори. При цитиране се използва *Italic* само в случаите, когато чуждият текст не е ограден с кавички.
7. Цитираните изследвания се посочват в текста, поставени в обикновени скоби, като се изписват: фамилията на автора, годината на издаването и съответната/ите страница/и. Например: (Иванов 2012: 35 – 36); (Иванов, Петров

2015: 5 – 6) – при двама; (Иванов и др. 2010: 33; Ivanov et al. 1999: 45) – при повече автори; (Петров 2006а: 8 – 11) – при повече от една публикация за една и съща година на един автор.

При посочване на образи или други илюстративни материали: (Иванов 2012: 16, обр. 3; Petrov 1997: 45, fig. 2).

При посочване на каталожни номера или таблици: (Иванов 2012: 16, № 3 или табл. 3).

8. При необходимост от пояснителни или други бележки, те се маркират в текста с арабски цифри¹ и се поставят под линия: (Footnotes) с шрифт Times New Roman, размер 10 pt, без разредка (Line spacing „single“). Цифровите препратки към бележките под линия се поставят след кавичките и преди пунктуационните знаци. Пр. „цитат“¹, ¹, ¹. При необходимост от цитиране в пояснителните бележки се следват същите правила, както в основния текст.
9. Използваните източници се посочват единствено в бележки под линия. При цитиране на архивни документи: ЦДА – София, ф. 108К, оп. 2, а.е. 2560, л. 2.
При цитиране на вестник: В. *Работническо дело*, бр. 109, 15 май 1947 г., 3.
При цитиране на извори, имената на античните автори и произведенията се посочват съгласно *Liddell, Scott, Jones Ancient Greek Lexicon* (LSJ) и *Oxford Latin Dictionary* (OLD) по следния начин: Hdt. 2.4; Cic. Div. 1.13.23.
При цитиране на корпусни издания: ГИБИ II: 71 – 72.
10. Препратките в текста към илюстративния материал се поставят в скоби: (обр. 1). За материали на английски език: (**fig. 1**), шрифт Bold. В отделен файл се представя списък на образите с кратка текстова информация за съответното изображение.
11. Благодарности (при наличието на такива) се поставят след края на основния текст.
12. След основния текст се прилага Използвана литература (**References**).
13. При употреба на специфични съкращения в научния апарат се прилага и Списък на съкращенията (**Abbreviations**).

Примери:

ГИБИ IV: *Гръцки извори за българската история*. Том IV. София: БАН, 1961.

ЦДА: Централен държавен архив.

BHR: Bulgarian Historical Review, Sofia.

13. Резюме на български език (със заглавие и автор, до 3000 знака с интервалите) и Ключови думи на български език се поставят след Използвана литература (References) и Списък на съкращенията (Abbreviations) само при статии на чужд език!
14. В самия край авторите добавят кратки данни за себе си: звание, научна степен, име и фамилия, месторабота и e-mail.
15. Илюстрациите се представят в отделен електронен файл (.tiff, .jpg, .png) в резолюция не по-малка от 300 dpi.

II. ИЗИСКВАНИЯ ЗА ОФОРМЛЕНИЕ НА ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

В Използвана литература (References) се представят по азбучен ред, първо, изданията на кирилица, а след това изданията на латиница или други. Всички издания, които не са на латиница, се изписват и с транслитерация на латиница, в квадратни скоби [...], непосредствено след оригиналното заглавие. Посочват се само научни изследвания, включително достъпни в Интернет. (Архивни източници, вестници и интернет източници се цитират само в бележките под линия. Същото се отнася и за писмени извори, които се посочват само по името на автора или на документа, а не по името на съставителя или преводача на съвременното им издание.)

1. Сбирки и преводи на извори

Гюзелев 2000: В. Гюзелев. *Извори за средновековната история на България (VII – XV в.) в австрийските ръкописни сбирки и архиви*. Том I. София: Главно управление на архивите, 2000. [V. Gyuzelev. *Izvorii za srednovekovnata istoria na Bulgaria (VII – XV v.) v avstriyskite rakopisni sbirki i arhivi*. Tom I. Sofia: Glavno upravlenie na arhivite, 2000.]

Ксенофонт 2016: Ксенофонт. *Атинската държавна уредба. Лакедемонската държавна уредба*. Превод от старогръцки Мирена Славова. София: Изток – Запад, 2016. [Ksenofont. *Atinskata darzhavna uredba. Lakedemonската darzhavna uredba*. Prevod ot starogratski Mirena Slavova. Sofia: Iztok – Zapad, 2016.]

2. Книги/Монографии

Божилов, Гюзелев 2004: Ив. Божилов, В. Гюзелев. *История на Добруджа*. Том 2. Средновековие. Велико Търново: Фабер, 2004. [Iv. Bozhilov, V. Gyuzelev. *Istoria na Dobrudzha*. Tom 2. Srednovekovie. Veliko Tarnovo: Faber, 2004.]

Спасов 2008: Л. Спасов. *България и СССР 1917 – 1944 г. (Политико-дипломатически отношения)*. Велико Търново: Фабер, 2008. [L. Spasov. *Bulgaria i SSSR 1917 – 1944 g. (Politiko-diplomaticheski otnoshenia)*. Veliko Tarnovo: Faber, 2008.]

3. Публикации в научни сборници

Марков 1977: Г. Марков. Деветнадесетомайският режим между Франция и Германия. – В: *Доклади и съобщения от Първата национална конференция на младите историци*. София, 1977, 316 – 324. [G. Markov. Devetnadesetomayskiyat rezhim mezhdu Frantsia i Germania. – V: *Dokladi i saobshtenia ot Parvata natsionalna konferentsia na mladite istoritsi*. Sofia, 1977, 316 – 324.]

4. Публикации в периодични научни издания

Марков 2002: Г. Марков. Балканското решение на Източния въпрос 1911–1913 г. – *Македонски преглед*, XXV, 2002, 4, 7 – 28. [G. Markov. Balkanskoto reshenie na Iztochnia vapros 1911–1913 g. – *Makedonski pregled*, XXV, 2002, 4, 7 – 28.]

Mitrev 2008: G. Mitrev. On Skotoussa and „Scotusaei liberi“ from the Valley of the Struma/Strymon River (SW Bulgaria). – *Arhaeologia Bulgarica*, XII, 2008, 2, 47 – 58.

5. Електронни издания на научни публикации в Интернет

Carey 2006: B. Carey. *Warfare in the Medieval World* (2006). <http://web.archive.org/web/20110805095555/http://www.deremilitari.org/resources/articles/carey.htm> (достъпен на 20.11.2016).

Списание
ПЛОВДИВСКИ ИСТОРИЧЕСКИ ФОРУМ

Година V (2021), книжка 1

Коректор: Десислава Босилкова
Предпечатна подготовка: Цветелина Сотирова
Печат и подвързия: УИ „Паисий Хилендарски“

ISSN 2535-0935 (*Print*)
ISSN 2535-0951 (*Online*)